ACC. N:R M. 13517 : 1-55.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: Småland — Upptecknare: Alma Nilsson, Forshult

Härad: Allbo — Berättare: fru Marta Hammargren

Socken: V. Torsås — Berättarens yrke: barnmorska

Uppteckningsår: 1954 — Född år 1834 i Hårlunda

Biografiska uppgifter om sagesmannen. s. 1-4.

Havandeskap, förlossning, barnsäng och kyrkotagning. s. 1-55.

LUF 96.

A.-B. GRAHNS TR., LUND

Skriv endast på denna sida

ACC. N:R M. 13517 :/.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Berättare är sedan 1909 avlidna barnmorskan fru Maréna Hammargren (upptecknarens moder) född 1834 i Hårlemåla socken Småland, som dock själv föddd på samma gård som hennes moder, flyttade vid 13 års ålder med sina föräldrar till grannsocknen Västra Torsås, där fadern då 1847 hade byggt nya hus och i ordningställt det nya — på den tiden ovanligt stora — gården hemmanet, på denna gård = Stenmar-ås i Ekhagaryd röte, som han enköpte 10 år förut och med eget bruk, och eget tjänstefolk gemensamt brukat tillsammans med Tiggaboda i Hårlemåla, trots att det var 13 gårdslängor mellan dessa gårdar.

Berättaren bintades ända till 1857 hos sina föräldrar men hade stor lust för att läsa liksom för att lära sig senare kvinnlig

ACC. N:R M. 13517:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

hemslöjd vari hon skaffade sig så gedigna
kunskaper —— särskilt i damast-vävnad
att hon av Länets hushållnings sällskap erhöll
offentlig belöning. När sedan V. Torsås socken
tillsammans med Skatelöv beslutat anställa
en examinerad barnmorska, och från högre
ort fått veta att de själva fick tillsätta
en passande dem kunnna till detta, samt
rekommendera hennes ansökan till inträde vid
allmänna Barnbördshuset i Stockholm,
blev hon av prästerskapet och kommunalnämnd
vald till detta. De penningar som fordrades för detta erhöll hon ej av föräldrarna —— dessa redan då voro s.k. undantags-folk (= satt gården och undantagit sig föda-säd.) Alltså måste hon låna i första hand 800 riksdaler av V. Torsås kyrko-kassa, med sina 2 svågrar

2.

ACC. N:R M. 13517:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

3.

som borgesmän. Det var ingen liten lärdom
efter den tidens penningevärde utan bara
resan ——— som ju företogs de 48 milen
med fältgevärskyrkets kostade 75 öre milen
samt lyckan 5 eller 6 natt-logi och någon
måltid en gång om dagen. Kursen genom-
gicks med glans och blåd de 50 eleverna
där hon, en av de två, som erhöll högsta
betyget = utmärkt. Hon måste därför stan
ytterligare 1—2 månader efter kursens
slut och tillsammans med läkarkandidat-
erna vid Karolinska institutet lära
på instrument-examen samt delvis
något om enklare medicinska hjälpmedel,
även vid denna examen erhöll högsta
betyg. Obs. De voro endast 2 elever som
lärde på examen för skarpa entrémöt
den andra kamraten blev förståndarenna

3.

ACC. N:R M. 13517:4.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

4.

För Göteborgs B.B. under det sagesmannen som blivit av sina föräldrar bortsatt på plats i Stockholms-trakten, rette hemvist sin hemsocken då hon kände sig tvungen dels av sin svaghet till fysiskt arbete, dels av det var tonårsbarnen som rekommenderat henne till skolan.

På grund av sina gedigna kunskaper kantades berättarskan inte bara av de sockenbor hon var anställd av, utan även av ett flertal sockenbor inom angränsande socknar, särskilt av svårare fall — och ej sällan kom hon då barnafödderskan nära bröden. Många är de som för upptecknaren av detta sagt, att hon räddat livet på deras mödrar.

ACC. N:R M. 13517:5.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Luf 96
5.

Havanderkap, förlösning, Barnsäng och kyrko-tagning

Fördällning tiu barn, barnantal, barnlöshet, barnbegränsning od abort.

Ja, åtminstone de flesta, särskilt de som ej voro allt för fattiga men på den tid som denna upptecknings avser - från 1858 tiu fram mot cekelskiftet var ju det mesta folket mycket fattiga. Våtra förs var sam de flesta andra landskommuner då, i saknad av så gott som all industri, hantverket var useet avlön. de och så gott som alla hantverkare fattiga. Det var alltså den jordägande befolkningen sam av de jord-lösa kallades "di rike". Men de flesta av dessa "rika" d.v.s. jordägande bönder hade stora skulder på sina gårdar, och måste — ännu de lava mycket enkelt för att få

ACC. N:R M. 13517:6.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

6.

sen försörjning. Barn utom äktenskap voro icke önskvärda, men ett barnlöst äktenskap ansågs ej som lyckligt, för så vitt det ej ingåtts vid den åldern då kvinnan ej kunde bli gravid.

I första fallet sade man opta: "då åfvynd om dem — di har inga bz-an, ella ha di an ju så bra. Man ansåg att det var något fel med ett barnlöst äktenskap, dås kvinnan ej var överårig vid giftermålet. Något bestämt menniskoantal förekom ju ej men b- var nog det som ansågs fördelaktigast och lyckligast. Kunde någon något av dessa ha något svårt lyte t.ex. dövstum, blind eller vanskapt, så hade man ju likväl några, att glädjas åt. I de flesta familjer voro de små barn- kullarna 6—9, eller t.o.m. 12 var ingen sär- skild ovanlighet men 14 däremot tyckte man var mycket, och om sådana sades att di va

ACC. N:R M. 13517:7.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND
7.

hårt barnlagda=Gud hade lagt på dem mön-
na ba-an. Endast ett enda barn räknades
som sorge-barn — alltså dåligt ansedd och
skämdes. Ja kvart, hade Gud eller
ödet förutbestämt hur många barn var och en skulle få. Tvillingsfödslar ansågs inte som
något särskilt märkvärdigt, redan på mellan av 1800
talet ansåg man att det förekom enom vissa släkter
och att det oftast förekom i de fruktsammare
familjerna. Trillingar var ytterst sällsynt och förekom ej mer än 2 — 3 ggr under
hela sagesmannens tjänstetid. Några av dessa
barnen levde dock till mogen ålder.
Ja, man grubblade ej över dessa födslar det
var ju Gud som styrde med sådant, då var
tryggt å tänka för sig själv, för ger Gud
barn, så ger han bröd med. Barnlösa
äktenskap — ja, då trodde va kvinnans

7

ACC. N:R M. 13517:8.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

8.

Skvald. En sådan äkta man versåttades ger-
na — ess han "hoppade över skaklarna"
(var otrogen) Sagesmannen har aldrig
hörsagt att hon hört något folkdoristt botemedel
för kvinnan — men mannen som kvalt
sig till andra kvinnor borde — i smyg — ges
ti-a-bast (tibast) och vändelrot, bägge åld-
åtande växter (den förra dock på de senare 70-80 åren
mera sällsynt, på grund av den stora efterfrågan
vitt i kärlekskrafter skattades dess rötter och hela växt
att för hårt. Någon särskild lämplig tid
eller väderlek för omtvistad barnalstring förekom
ej. Det hela ansågs som kärleksåtgärdet
av ett naturbehov, och inget annat, kunde få
förekomma mer ofta som helst, utan att kvalt-
tas som sexuell överåtelse. Det var mannen som
själv bestämde i detta fall. Att kvinnan ej

ACC. N:R M. 13517:9.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND
9.

var entreserad allra gånger betydde ingenting
han hade jus i riksel formuleret enpås psalt och
vittnen, lovat att älska maken i nöd och lust
och här tyddes alltid samlaget som "lust."
Skulle någon hänsyn tagas till tiden för själva
barnalstringen så ansågs t.ex. nymåne vara
gynnsammast för dem som önskade sig barn.
Dock har sagesmannen berättat dessa såsom
tillhörande en tid före hemmets tid men som han
jus på grund av sitt hast (ovanens tjänst) icke
höra berättas, under långa vakennätter i de djupa
sjuksrummen i hemmen. Ja det var mycket
som andas sin vittelse i hemmen icke höra.
Samlaget ansågs som regel försig gå
i den för ändamålet avsedda gemensamma
bädden. Det har vid ett tillfälle talats om män
som kommit hem under arbetstiden — "mett
på ljuse dagen" å befaret hustrun gå med

ACC. N:R M. 13517:10.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

upp på nattetugan, men sådana räknades dock
bland oeliga folk —— som kreaturs.
Nej, ingalunda ansåg äfven första barnet skulle lösa vanto
på sig —— deckret ej heller brukade skie, tvärtemot
brukade kontrahenternas föräldrar, och deras
vänner, skämta med att den unga hustrun gått
säsom så länge (som 40 veckor) med det första
barnet. Hade den unga modern bara inte burit
kyrk- eller huvtlen krona så betydde det icke
så mycket — men hade hon burit krona under
vigseln ansågs det skandligt, och många föräld-
ra-på-ar sade sig sett att bruden också bar
krona under förklädet. Ofvan i minnen av 1800
talet bära många ett sidenförklädet till brud-
klänningen, eller om icke av sidenen så ett av
snövitt bockskinn (finaste av allt).
Någon bestämd tid för förtjänade kunde
icke fås till för flere år sen, som nu, i regel

ACC. N:R M. 13517: 11.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

11.

gifte man sig tidigt och då kom ju också barnet tidigt. Kvinnans myndighetsålder var ju 25 år men var det en rik-så gråbo var han djupt lagen gt försåt och räknades i annat fall va kommen på "kanelbrädet" över mot g:la sängen, det kan som ogift kom som 30 årig. Då räknades han oftast som övergång som förtfödderska. Ljuga — ljuga opem års ålderen var vanligt att för förtfödderska, och ansågs också lämpligt och lyckligt. Två år ansågs som maxim tid mellan barnsängarna, men så fransat i denna upplysning.

Ja, de männor som själva hade stora "barna-tider" menade nog sina medgivare med litet barnantal, om att deras konstrade för att begränsa barnantalet — ja orsaken var då oftast — bland jordägarn — att man ansåg gården för-liten att försörja

ACC. N:R M. 13517:12.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

hur många barn som helst, och oftast tyckts det bero på det arv, de ville överlemna åt barnen. Var "barn-a-kåren" t. ex. 8—9, och gården en dal värd — på 1860 talet 6—8 tusen daler (ja man räknade ännu i daler då) och den av barnen som borde övertaga fädegården — och "utlösa" sina syskon (de andra) så fick denne allt för stor skuld, och de andra också för obetydligt arv. för att kunna köpa sig en gård. Därför kanns det folk som sökte begränsa barnantalet. Medlen kunde vara flera. ja, att arbeta alltför hårt och bära tunga bördor samt hårva och lyfta kunde gå illa om orsaken till missfall (förtidig barnsäng) men detta hade ej för alla, det kanns kvinnor icke arbeta för och — som det också kallades "trälade," dygnet om. men barnet behöll hon ändock i sin famn, andra kvinnor återigen fingo

12.

ACC. N:R M. 13517:13.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

kvinnodressdödningar hård teeng att arbete, och då
gick patret förlorat med dessa. En del
kvinnor sakrade regleringen under den tid
de ammade, och dessa blebo därför icke med
barn så länge de ammade, därför lät de
barnen dia hur länge som helst, och "fridde"
sig på så vis. Dessa kände de flesta gifta kvinnor till,
och såg med förakt på de förra. Det lär ha hänt
att någon havande kvinna tuggade och smälde
s.k. ljungdrycker = svarta rågkorn som samlats, särdeles
torra år, förekom i rågen. Dessa var dock ett vågspel
som kunde medföra dråpen ty det var starkt blod-
drivande. Om grönsåpa har ej berättats, men
väl om fors-fors-tändstickor, vilka sattes
i blöt i vatten, som sedan drucks. Förspelen var
ju dock giftig, varför det förekom att kvinnan
dog samtidigt med fostret. Några särskilda
hjälpare för fosterfördrivning fanns icke.

13

ACC. N:R M. 13517:14.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

att antingen själv eller med andras hjälp
företaga fosterfördrivning betecknades som
den största synd och bekräftades — av stånds-
de med hänvisning till bibeln, där det talas om
"dräng-a-skändare" och vad straff de förtjänas.
Barnamord har omtalats som mindre säkert
i 1800 talets första tid och dess mitt. I sådana fall
den överlevna, fattiga modern själv — och i tystnet
dödat sitt nyfödda barn, har aldrig omtalats några
förmildrande omständigheter, utan har hon dömts
för mord. Ett exempel på självmord på
grund av olovligen graviditet har upptecknaren
av detta i minne från mina 1880 talet barndomsår.
Den fattig — mycket skuldsatt s. k. lösers-mans
änka (hon ledde skuld från mannen på grund av att den-
ne några år tidigare satt till USA. för att förtjänta
pengar att betala sin skuldsatta gård med.)
Hustrun som ensam lemnats kvar på gården

ACC. N:R M. 13517:15.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND
15.

för att fostra upp Anharnas gemensamma 3-4 barn måste skaffa dräng som hjälp för jordbruket. Mannen = maken sände också till hustrun under några år hem penningar till avbetalning på skulderna — men tre år, både hustrun och drängen förälskat sig i varandra, med följder av graviditet för kvinnan. Helt oförmodat fick hon så ett rikligt kärlekstyrt brev från maken i U.S.A. som anmodade henne att sälja gården och resa över till honom med barnen, till U.S.A. Kvinnan vågade ej tala om för maken hur det var — och förmodligen tyckte hon så mycket om drängen, att hon stannade hemma under de svåra åren. Sedan hon nu besökt flera äldre personer och bett om hjälp till postens förderfvande, gick hon till polisen från Torsås upp till Skatelövs socken där en s.k. "kloka" bodde ja det var "Klokа Johanna" och bad denna, mot ersättning hjälpa sig, något

15.

ACC. N:R M. 13517:16.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

dock den hiskoria heet nekade. Ensam, sorgen och halslösig av sorg satte han sig då, i hem vägen på en kurva och envände Carls-kramm-Vis-Landa tågets ankomst, i en kurva, sprang i sista ögonblicket fram och kastade sig framför tåget. Döden var ögonblicklig. Obs. Detta skedde mellan Vetlanda och Grimslövs järnvägs-stationen ej långt från Skörda banvaktstuga. Om folk sedan blev mörkrädda här? Jo, alldeles speciellt t.o.m. på ljusa dagen. Människors dom över henne blev överhört stor — ja, tänkvärt nu-mera! Så mötet ung kung djävulen, mot bå önske, å bra-anen å franke drängarackan nä ble lassen (ledsen), å sen fia-en (karlen = maken) i USA. ja, likväl nu 1954 förklarar det undertecknade sagesmannens = berättarens hela tid liksom under upptecknarens, att många gissningar angående

16

ACC. N:R M. 13517:17.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

17

för't sedan man blev 3 (tre) = när
barnet vänjades, en gång hände det i värsta fall
ske, om kvinnan hade ett barn att vårda, men
blev det "samma elände" för andra gången då
blev det gifte. Sådana barn övkrevs i kyrko-
boken som "åkta och svart nog glömde allmän-
heten bort att dessa var "o-äkta". Sedan
folkskolan blivit obligatorisk och barnen böjat
skolan, där alla barn måste gå, kunde dock dessa
här av nämnda barn, få genom sina skolkam-
rater, veta att de voro s.k. "hor-ungar" —
om de aldrig förr visst det. Hur ogifta
män och kvinnor med gemensamma barn
bemöttes? Jo, om mannen var ogift och inte
hade att för många "åkta" barn förut,
så ansågs han inte värre än andra karl-
menniskor, å kunde bli bra gift- å-gift)
må t.o.m. en "barna-gråhård", vänne var

17.

ACC. N:R M. 13517:18.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

/8

bar det för kvinnan hon dånades hårdare, och ansågs som eū "luder" = (det samma djur som användes som lockbete vid sävagroparna). Ja hon "skäll-a" väl katt fått-å Vet (vet) att "bännas nä", en som hade barn på böjden (byggden) förut, å nu hade hong eū (det) som hong hade!

Havandeskapet. Benämning på dūa var "va må barn" eller också va på då vuet, va på "små-väja", "ämnade se te å resa te Tysk-Land." "Hade skämt ut sē" (om hon var ogift). Nej, dua — änen de gifta hemlighöll sēn tillstånd i det längsta, förut an hon fick t.ex. mat-a-le-an (matleda eller ble "lösten" (lysten), eller an hon vänjde av det barn hon ämnade så begrep-e ju folk "hō då va fatt" å då ble hon "fjongen" t. kvinnen t. å tal om "eū" (det) för maste, å — "di gamle" = svär- eller "ejena" föräldra. Ja, var det en ogift

ACC. N:R M. 13517:19.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

19.

kvinnsa och så långt fram i tiden som på 1880
1890 talen kunde fadern ta henne med sig vägg
sig en dopp-ta-re, så på klart berked (efsom han var
vande, så både "sätte" (rådde sig det), så vänske både
planes på att få henne bortgift. Mjölk i brösten
har ju ingen gravid kvinna förr än en i sista
månaden eller helt nära förlossningen men
det förekom så sent på upptecknarens tid
=1890 att en ogift kvinna, och hennes föräldrar,
på samt sätt sökte fri taga henne från dessa tankar,
att de tiskades berättaren = barnmorskan
(som berättar här.) Vid första sendesökningen
visade det sig att den misstänkta unga kvin-
nan hade mjölk i brösten, men då blev
föräldrarna sorgmodiga, men kom sig dock
snart och påstod att änen mannar (män)
ha mjölk i brösten. Mycket bråk och skal-
der-ns, åtadskom då den äldre kvinnan

19.

ACC. N:R M. 13517 : 20.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

20.

besökte flera grannar för att se om dessa män hade mycket i kräken. Naturligtvis födde den unga kvinnan=flickan ett barn endast ett par veckor senare. Accmånt skvaller och nyckten anmälelse från allmänhetens sida, detta var en statskafamelj som stående till med att detta. Man höll i allmänhet noggran räkning om förlossningstiden. Den grannarna höll räkning på så vis att de gav akt på den kommandes ätte-ende, således hade man en s.k. "ramsa" om detta, man sade 10 "Vekäs" (veckors) klank, (möjligen talenhet) 10 Vekäs "hang" (avmagring) å 20. "Vekäs" fetma. När kvinnan var "hamra-då" (när halva tiden) brukade det synas på gocklekten. Själv hade han räknat efter regleringens upphörande och sen 40 veckor framåt. Denna uppteckning avser endast allmoge

20

ACC. N:R M. 13517:21.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

21.

Och dessa "ordinära" bönder, arrendatorer, lantmän och hantverkare samt statare brukade aldrig så mycket tvemman ej blev spelt, lata vandersåtig sig under havandeskapet. Ingen s.k. mellis mentalitet grubblade över huruvida det skulle bli men i stället örjes att barnet måtte bli välskapat och utan lyte. Vad tvemmans arbete beträffar förtäljde det sam av ingenting hänt, utan om han vände sig aldrig så fälen. Han träffades bara med att dem det jus hå dem har att (det), då å ing-a- na(ingenting) å göra av, utat gå-å "ba-att" (bort) å se själv-å". Ja särskild de första 10 åren av besättertiden barnorsketid d.v.s. fram tim 1870 talet, fanns det ännu mycken gammal för- och vantro kvar ja kanske vidskepelse — då ansågs det att en "kåreng som va må ba-an" inte skulle äta en del slakt-mat, inte t.e.x. höns — eller

21.

ACC. N:R M. 13517:22.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

22.

fåget-höet, ty då blev barnet knottrigt i huden,
vid sveårslåtet dås gav hjärt-laget lövvasatloqs
med hela hjärtat, skrelle han ej åta av denna
korv, utan att de s.k. "ö-ljud-nings-ö-rorna"
bortskurits från hjärtat, ty "ella" blev barnet
mycket olydigt. Ingen ändrade sina
seder, ihan bara satte en "hank" i hjol-li-
ningen, så att hon kunde knäppa med
samma lening som fanns, sen sköt det spenn
som nu blev synligt dölja av ett förkläde.

Någon aktning åtnjöds hon sommer-
tiden icke, i stället brukade en del män
göra narr åt kennes utse-ende, och säga
si täcken (sådan) illa-vå-ån kläreng
den, ella den, ha-a. Den ogifta mo-
derns graviditet var ännu svårare, dels sökte
hon dölja sitt läge i det längsta, och halv-
svalt tidtals, då han ej ville visa att hon led

22

ACC. N:R M. 13517:23.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

23.

Av vnat-leda = avstyddo en del matsäcken som han kanske tidigare gerna åtet. En och annan som tidigare älskat hasse, fick en rätt ö'ka för dessa, då sprang ställesyskarna ite o'sandra med nyheten: aŋ ha drickes inte "hang" de aŋ, hasse, så nu å då så "dahs" i gjärn(igen). Nyheten — och ej sällan skadeglädjen, spriddes genom d.o.k. trä/vå-posten". Värst var det för den ogifta blivande modern. Befanns hon vara "piga" i en familj med vuxna söner, så blev hon kuskyld för aŋ ha "vänts nå" alla dessa å mången misstrodde bonden också. Därför hette man ha "nå" i väg fortast möjligt men va hang lagligt stadd så känne di inte anet (annat) än läŋa (lösa) na ha, te hang "hått" (höss) fav (på) å "ha-a-na" (hann-a) = blev barnmyck).

Ett namn på henne — ja, inte alla voro så grymma, men hade hon rivaler an barnafadern eller sådana betänkta som hinte aŋ eŋ gest avtryckt

23

ACC. N:R M. 13517:24.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

om den fallna, gladde den, så gav de sü o. k. tju-
supp — på bäcken (ryggen) Ban han i ordväx leng med
någon titulerades han hora eller luder, eller o-
äreng" (mest äran) Barnhärlighet och förlätelse
var sällsynt. ja, "barn-a-la-sa"
tänkte ana på. Direkt nysydda babykläder var
ej så tänkbart. Man fick väl si, "först-alla"
= alla först, om barnet levde, men i de hem där
de hant spädbarn först, gjordes alltid någon
"snepprens" — i fall där — . Gammalt slitet
linne sparades alltid för "la-a-na-lasa", t. ex. ner-
delen på gamla lärft-skjortor, och särkar, det lin
allmärkta blöjor. I regel sydde den blivande
modern barnets plagg, som kallades små-barn-a
-kläder, eller "småtü". Hon sydde sakta sydde smått.

Vaggan fick vänta de första "da-a-na". ja, då
hände ju ofta den minsta vargen att jämt låg
i vaggan, om han var — som i vanliga fall

94
24

ACC. N:R M. 13517:25.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

fem ella sju "räppa" (en räpp 3 månader) ungen
var då 15 månader ella 19 månader. Han kunde
var "hall-tre-a" (halv-tre-a) = 2 1/2 år. Då ua då
inte läär "å ta rå-a" (på rada öuen) en täcken, helst
om han ua en "ell-bälleng" (yälls väldig) som
han ju bleu, av att få vara allas grund leng
så länge. Vet-å (varför) morx-hans, vänta
så länge denna gång mella — barnen —
att ingen, men på hände öuen på 1860-1870 talen
att makarna blev osams — å "sov-é i vå
å sin säng — täcket som ju at (spriddes bland
granna å vänner) — men hå då känne
va, så ble då ett bran att sibland ändå.

Ja, efter 1858 då berättaren här bleut barn
modka hände det att mannen eller hustrun
i god tid vad henne komma tis förlossning
när det kan bred. Dock var detta endast de
som utan att för stort besvär kunde såka henne.

25.

ACC. N:R M. 13517:26.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Dock fanns rätt välbergat bondfolk som ansåg sig böra vänta med sådant, ifall barnsängen gick lätt, och di kunde reda sig med en s.k. hjälp-gumåring (=någon oländ men händig kvinna, som brukte hjälpa vid dessa tillfällen och som också hade en del praktisk kunskap många gånger felaktig, men naturen hjälper sig själv i bland).

Ja — därför tog man, ty då klapp man betala åt 9 daler (1:50) för barnmorskan — om då nu inte gick — ja, då, efter överhörda plågor för kvinnan och kanske med lostret dött, — och utan att annan råd, hentades barnmorskan. Dock var detta oftast hos dem som hade 2—2½ mil för henne bortad. Barnmorskan tjänade rent lite på församlingar V. Tosås och Skatelöv. Det var enget ovanligt att hon hentades direkt från en förlossning i ena socknen för den andra. Ja den som

26

ACC. N:R M. 13517:27.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ingen egen hatt hade men önskade att hemta
barnmorska han måste — i vanliga fall — tänja
skjuts lön att sådan besök. Läkare förekom
ju ej förr än under berättarens egna tid, är och
— ja ingen tänkade läkare förrän det ent.
berättarens utsago måste ske. Någon benäm
ning på förberedelser i fall av förlossning hade
man ej, för så vitt man ej i skämt sammanförde
ordalag sade: den, ella den, tänkes sig snart
"resa te Tyskan" (vanligt uttryck) då nu styr
hon = fösa (tvåtta) bakta, å skura, te hon
blir "klegg-ores". Lite kaffe-bönes måste också
köpas hem, för att ha kaffe på barnsängen
och efter förlossningen. — Jo, om man ej
i vanliga fall använde kaffe t. ex på 1860 talet
så köptes hem 4—8 lod ocstat kaffe, vilket
oftast förvarades i en liten kruta (en vit
krasc, omvirad med en sytråd (= likande ett

27

ACC. N:R M. 13517:28.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

dock-huvud (tres-docka) Redan på 1870 talet bröst
tes kaffe som morgondryck men det var korn-
kaffe) Nu hade man knappt ej hört en kaffe-
bröna i huset sen —— Två-fars (svärpars)
vake-natta-gille = begravnings-kalas, men
tiss den väntade förlossningen röpstes —— eller
i nödfall, lånades, av slått eller nabbo-a.

Ja då kände ju hända att hennra-stu-
kvennan nyss ba-a-natt, å di hade lele
kaffe-bönå sen dess. (Hen-na-stu-an = hen = den
andra, stugan) = närmsta grannen.

Meis fall = oförutsägna fostes — ja de kan
ju aldrig väntat och plötsligt så å då hade inga
förberedelser åstadkoms. Dessa fostes lades i en
åtka = mindre eller något större ask, av trä med
hel spån som vägg. Tackförredda. Denna
åtka eller ask, med det lilla fostret, sattes sen ut
vidare ceremonier ner i en grav som grävts

28

ACC. NR M. 13517:29.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

29.

Åt någon vuxen person. Hedde ingen graföpp-
ning på länge, så lossade man lite på en sten i
kyrkogårdens ringmur och stånde en aiken, dold
bakom denna. Nu var alltså den tillämnade men-
skans kämpen i färd-å jord. Naturligtvis
hände det — enl. gammal folktro — att en del
av dessa s. k. "Ärke-gåbba" spökade, en del kän-
ste dåt så gamla att de bort få "ena lella
kiste". Läcka som ansåg sig orättvist behand-
lade di "gjeck i djäpen" (gick igen), å då stäl-
la hänt" åt Torsås gamla kyrkia (kirken vas
1872—1874 att fära-bönner (färde-bönder)
som körde hem på staen (vägen) hade an
nätterna sett Läcka "Ärke-gåbba," springanes
ette dåm, ella också fladdra som små lyse
kring kyrkogården. Om tiden-
nan gick åkte tiden — dikket hände — did-
togs ingenting, men att sådant inträffat sepn-

29

ACC. N:R M. 13517:30.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

tes på barnet ty hår och nälja (nagla) voro mer
an vanligt utstrecklade. Ingen ket vad orsak-
en kunde va.

Förlossningen. Denna skedde mest så
eller :så barn, barna, eller
på skånt Sjuk-lands-resan. I 1860-1880 talet
stugor fanns — bland d. s. k. bondståndet sål-
lan mer än ett rum där förlossningen kunde
ske — särskilt vintertiden och det var
stugrummet = hela familjens vardags, sov, och
arbetsrum här i den stora trånans-sängen
brukade förlossningen ske. Någon hade
väl en s. k. sido — eller också förstu-kamma-
re men det var blott i enstaka fall som den
-na togs i bruk för barnsäng. Under 1800-
talets mitt och några decennier framåt ansågs
det nästan oländ-bart att en kvinna med famil-
jen så överlemna denna helt i andras

ACC. N:R M. 13517:31.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

händer, att han kunde stänga sin sig själv och bara tänka på sina plågor — nej — han borde års-aka både de andra barnen och hemmets hård. Så lär att dra — åtminstone spad-kalvar och kycklingar på mat, kunna tala om t. ex. vad de bästa mjölsäckarna kom, och sinnra (snören) att knyta hop dem med, if all — att: maken ansåg det lämpligt att fara till "kiNa-ans" = Spara medan det värsta gick över hemma. Det var stor sagd om kvinnorna för, trakade kerätta den säga. Alltså föddes de flesta barn i den stora sparlakans — eller annan stor säng.

Den form av födsel som skiftade på golvet tillhör en äldre tid, än kerättarens men han hörde ofta omtalas hur eller man skötte barn-a-födelsen i äldre tid, när de som en glad skämtare, utan el-

ACC. N:R M. 13517:32.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

asiekt sade — när de ba-a-na-de på då gam-
la viset. D.v.s. utan sak-kunnig vård
de hade då brukat leda den barnsjuka rent
om i länsis i rennet, gå henne bränna,
ha henne att hoppa från ett bord — eller soff-
-e-"lämmen" (locket) ner på golvet så länge
hon orkade — detta av rena oförståndet man
trodde att barnet lättare skulle glida fram
under dessa häftiga rörelse — enl. vad
berättaren hört — men ej själv sett —
Lär man i ännu äldre tid än den här anför-
na ha använt sig av värre knep — när
t. ex. göken hördes första gång för året borde
den havande kvinnan sätta omfamna det
träd vari göken satt — dock utan att hon skåd-
des utan fortsatte sitt gal-a-ne, lyckades detta
gick "barn-a-nett" som en dans,
om det än inträffade fram på ette-hösten.

ACC. N:R M. 13517:33.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

För så vitt kvinnan eller fostret ej tog skada av lite trolkonstis, måste berättarskan — för att ej ora någon — bara blunda och låta dem hållas. Den promenadis, "happ-a-re" och bränndaen fick ej förekomma. När förlossningen skulle ske motades de största barnen ut i kök, eller i lagård liss djuren, i de fattiga hem där ingen lagårds-förströelse fanns, var det oftast någon barnhärtig — fastän lilla fattig — gumma som tog hem barnen liss sig, särskilt vid svårare förlossningar där operativa ingrepp måste ske.

Berättarskan menar/härmed att det var endast de arma fattigaste som var hjälpsammast, men på grund av att dessa själva prövat fattigdom och försakelse, kände de bättre liss nöd som var av-nöden, och kunde vid sådana tillfällen vara liss stort gagn. I kommun där förlossningen skedde borde enl. gängse gammal sed

ACC. N:R M. 13517:34.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

vara s.k. "steh-het" = mycket varmt. Man eldade i den "öppe-na" spisen så det blev både varmt och ljust — men när brasan brunnit ner var det bli- a kallt, så satt ju här de gamla — även bonditus- orna voro byggda. Vatten gick man kallt kunde genan snö och is efter, men det brukade sällan fattas, lite Lappar-las-å letades alltid fram, liksom något att ta mot barnet i, en sax och ett nytt ofärgad sytråd — kemtjenen —.

Vänt fick fadern närvara om makarna så önska- de. Var det instrument förlossning måste han vara med. Där det fanns barnmorska var det naturligt att hon som förlöste. Barnmor- skan nämndes antingen vid det dopnamn eller om var gift sade man t:ex kenne t:ex mor Ham- margren eller vad hon nu hade för tillnamn.

Unga ogifta flickors Lärda, rika och andra nämndes endast vid dopnamnet, först långt

ACC. NR M. 13517:35

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

fram på 1890 talet började man med fru och
fröken-titlar — bland allmogen —.
Från någon särskild klass — rekryterade
ej barnmorskor, skollärare eller klockare döttrar,
bättre hantverksfamiljer samt kontorister-
nas. Ingen medellös kunde genomgå en
utbildnings-kurs. Den som ej hade tillräck-
ligt med medel måste vara betrodd att få låna.
Det förekom att någon kom hem utan betyg
således begynte flera år berättigades under-
visningskurs som ej fick någon slags betyg,
bland de 50 eleverna. Det var prof.
Rets-sins och Lederskjöld som bestämde
och skrev at betygen tio mars och en - Sen fanns
en slags notarie(?) som eleverna lärde modersmål, och övade sig i skrivning för. Denne
gav ett betyg även dessa ämnen. Berättar-
inan här hade från år 1858 en årlig lön av

ACC. NR M. 13517:36.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

av 130 kr av vardera V. Torsås och Stafelörs
socknar, husrum och nedbrand samt en be-
ständ avgift för varje förlossning, en rik bonde
skulle betala 2 riksdaler, en ordinär bonde
1 a 1. den som ägde en går-a-fpäreng (1/4 gårdens
hemman) 1:50. Torpare och fattiga 1 riksdaler.
Båtan betalades så lite. —— av dem som hade
råd. Skjuts skulle han beställas fram och åter
behörde han återkomma — om kvinnan blev gjord
fick de betala som de ville. Skjutsen var der
oftast sämst med. Usla —— eller så gott som
inga vägar, ofta helt igenvuxna. Dåliga
åkdon, ofta utan fotsack, dåliga, eller dåligt
tämjda hästar, som "skyggade" för allting
ofta dåligt skodda —— båtan barfota ibland.
Ofta ovana körkarlar, t. ex. en arbetare som
fick låna en häst fick oftast köra själv. I oför-
stånd trött-körde han hästen i bort-vägen, så

ACC. N:R M. 13517:37.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

37.

var det, i bland, för både kvinkar och barnmorska
att stiga av skjutsen och gå tur förs uppför
backarna för att hästen ej skulle. (En sak
har uppt. glömt från tidigare frågor här)

Det var hälsobetänkt att mannens byxor borde
ligga i förlossningsbädden — det var
en — känsla många hundra år sedan — och
som den var utan all betydelse för andra än
"de troende", så hände det — i enstaka
fall, att byxorna fick vara med. Sådant fick
man ej vrätta åt — det var ju ett slags
gammal religion — ja, ägde familjen
lakan så användes sådana. Barnmor-
skor som tagit en enkel instrument-ex-
amen, måste — när barnet hade fel läge
och ingen naturlig hjälp fanns — taga fram
barnet med tång = två tänger som passade
för barnets två öron och lades om dessa —

ACC. N:R M. 13517:38.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

men dessa barnmorskor hade också en s.k. krok, med hjelken de gick in i livmodern och rädde/ner t. ex. en hand, eller arm av barnet, och som låg hindrande i vägen. Det instrument som tillhörde den s.k. enklare instrumentkvarnen var av 3 tjocka antalet och benämdes krok, hänel, och tång. Det var endast ett fåtal av eleverna som hade tillgång på att få bruka dessa. Berättelsen här hade både dessa och de s.k. "skarpa instrumenten" med bland andra ett långt borr, för att nära fostret måste stycka sönder, för att lägga ut benen i barnets kurvatur, så att dessa kunde klämmas i hop, och komma igenom sitt trånga pass. Hygien — ja, den var oftast bristfällig, det enda återstående medel som fanns var karbolvatten, först framåt mot veckoslutet började man

ACC. NR M. 13517:39.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Använda Lysol, både bland barnmorskorne och på sjukhusen. Där barnmorska fanns ännu vrande de livsåg på denna att medhjälparna trösta-de sig, med snett osådd var man för dåliden barnsängs-feber. Blodförgiftning var så god som okänt för hundra år sedan, och rått långt fram i denare hälften av 1800 talet.

Den eller de kvinnor som bodde som hjälp-biträde åt barnmorska, barn-livs-tjänare, matlagerska (där mat verkligen fanns), de kvinnade, vanligen så som de "gick och stod" ett rent förkläde. Log man dock på sig, samt en ren "näsduk" (= huvud-duk) = hemvävt rutigt bomulls-kläde, som knöts i nacken under haken, och nu fick vara på hela tiden innan besöket i den främmande gården varade. Ända fram till 1880-1890 talen använda alla kvinnor huvud-kläde, även inom hus,

ACC. N:R M. 13517:40.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Med sen tåū mot häret slutande hurudduk
tappades inga långa hårstrån i drickbaks de-
gen, eller maten. Förlärenq? Ja det var
nog mycket olika, en och annan ensåg ju
Nåū barnmorskan var likasom ēū slags
omsorgsman, som redde sig utan att slags förlärenq,
andra åter brukade upp mycken mat — del-
ten dock oftast smakade mindre bra, emot i
sjuk rummet med — eller utan "mat-stol"
(torrklosett) avsedd för den mindre av barnen.
I. k. "kvackel-magad") = ha tåū för tunn-
drängar — fick barnmorskan ej vara, ty då
gick det ej åū åta åxen om maten var oklanderlig.
Förlossnengs-värkar = barnkyrk-
ar. De första värkarna kallades små-
kryngar, det var då man hemta de hjälp.
Sen blev det tätare och längre "kryngar"
och tie sist "kryst-kryngar". Detta ket ju

ACC. N:R M. 13517:41.

FOLKLIVS-
ARKIVET
·LUND

födslosmärtorna voro de samma för hundra
år sedan som nu. ja, nagelträngs-
liten — den var det nog en och annan som lilla
ha tillvaratagen. Upptecknaren tror sig men-
nas, att man vid olika barnsjukdomar, gav
denna som medicin åt samma barn. Dock var
inte dennas tillvaratagande allmän vid 1858
och framåt. Nagelträngs-liten följde åtskilt efter-
-börden, och brändes med denna. (Man pren-
tes sagt) förekommer det än i dag att kvinnor
i Kalmar län, som ligger på B. B. begär denna lilla
del av — sitt barn — dess end. ännu läkare Holms
uttalade för några år sedan —.

Berättaren har endast sin barnmorska till hjälp
berättas — att barnsängs-"kupnar" kunde "ställas
på" icke alltid ka-ra (karlar = män.)

Alla nyfödda barn badades i ett så kallat
litet kärl att kela den lilla kroppen kunde läggas

ACC. N:R M. 13517:42.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

42.

Läggas ner, kärlet hade förr ej någon betydelse,
det kunde vara en liten lagad tråbalja — eller ett ur-
hålkat trä-tråg, en liten kopparkittel, eller som
på 1890 talet en Zinkbalja. Barnmorskan — eller
hennes ställföreträdare brukade alltid bada bar-
net, vattnets temp. prövade hon genom att doppa
sin egen armbåge i vattnet. Sedan barnet
fullständigt tvättats och lindats visades barnet
först för modern, därefter det räcktes åt fadern.
Ingen "bål-tej" (var alldeles tyst) när bar-
net räcktes fadern men ofta sades någon liten
kuttighet som lämpade sig — med anledning
av att ett barn lyckligt kommit i ljuset. Här får
det en stor duktig dräng, som kan hjälpa
sin med — det arbete som var för handen —
nämndes t. ex. bryta sten — man tog in något
hårt arbete, eller här får det ena lilla gräbbet
(liten flicka) å 20-a de må O. s. v.

42.

ACC. N:R M. 13517:43.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

När barnet badades hände det att någon av familjen lade per en s.k. — liten rit-er peng - en mindre silvermynt. En del följde där vid en gammal tradition, någon viss försäkra om det verkligen blev med denna penge, liksom med den eller den, han blev alltså "peng-a-lös-å"

Barnet vägdes — som det blivit mept på en vanlig betsman. Man lade då en han — eller härtuk-skalen, på bordet, tog av dess snibbar och knöt en bastant dubbelknut om barnets midja. Arefter betsmanskroken trädes i "ygglan", och barnet lyftes från bordet. Hela familjen skulle nu fram för att kontrollera att "he-en" "ella en så var ena gråbbe" vägde t.ex 10—12 mark-å (mark = 1 skålpund) obs! Från betsman förekom ej i hemmen förrän långt fram på 1900 talet. Ja, då var det äktigt å de Peter Johan, "å duste" (dugs tis) å göra

ACC. N:R M. 13517:44.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

en så stor-å tere. Sades kanske av svär-
eller farfar, vilken bodde som undantagsfolk
på gården. Åsamen/en närbo-kvinna kunde
sträcka sig på samma ökonst-lade sätt,
ingen rodnade över sträcket, eller kanske det
sårande, "Peter Johan" ords ju fa-a, te barnet
och naturligtvis skulle fadern — efter
1800-talets sed, ha komplimangen, över det
vackra välskapta barnet — modern
ansågs mestadels endast som ett medel
och en obetydligt bidragande orsak.

Ägerkuva — ja/det var något särskilt
med det barn som föddes med sådan (en
slagg från livmodern), detta barn (brukade
få två, och framgång i livet. (Också trots
gömdes ägerkuvan som ett slags trofé.)

ja, genast tänkte man på dagens teologiska
"söndagsbarn" t.ex ansågs bli långsynta=

ACC. N:R M. 13517 : 45.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

kunna se händelsen och förbud, liksom "torsdagsbarn"
ja, man gladdes när barnet kommer "te vå-an" inn
huset = huvudet först. Äftenbörden kallades så,
men blev på denna dialekt "ette-by-ån", den brändes,
av hjälpkvinnan, antingen i stug- eller köksspisen.
Kroppen skulle sedan — av en och annan —
hackas ner i jorden, norr om stugu-väggen.
Där ingen barnmorska fanns var intet att
göra för efter-blödningar — endast otillräckl. sen fick
naturen hjälpa sig själv, men flertalet kvinnor
förlorade så mycket blod att de behövde åratal
för att återhämta sig. Kvinnan brukade i dunkla
fall lindas. Det dödfödda barnet erhöll en liten
kimnökes — svartaktig kista, som någon trä-händig
person, spikade ihop, dödsfallet anmäldes för präst-
en och — ibland gravdes en liten grav — men
oftast nersänktes den lilla kistan i den annans
grav-öppning, i så fall blev det ju klockring-

45

ACC. NR M. 13517: 46.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

46.

ning. Men i förra fallet ingen, ingen själaringning
eller tackisägelse, barnet hade ju inget namn. Och
var för övrigt helt o hedning, och som sådant orent.
Oftast sänktes det i sin lilla grav en skymningsstund,
med endast en psalmsång = fadern och dödgrävarn
kände någon enda min. Många mödrar sörja djupt
över att deras barn föddes dött, eller också dog oskt
o-döpt. Detta blev ju ett bibelns ord, osaligt, ty
det heter ju i Luthers katekespel: Den som tror och
blifver döpt — han skall bliva salig — men den
som icke tror — han skall bliva fördömd.
Nu kunde kyrkoherden ej det späda barnet tro,
men det ansågs att dess fadder, skulle göra
det i deras ställe. Hur många mödrar med
med odöpta eller dödfödda barn som sörjt sig
till grafvet över denna bibeltext att endast
de äldsta av våra barnmorskor kölvia ju oftast
fick vara bekfäder åt sörjande föräldrar.

46.

ACC. N:R M. 13517:47.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

47.

Ingen olärd kunde taga fram ett levande foster
från en död kvinna, barnet fick då med modern om
så ej redan skett. Endast en gång under berättarens
40 åriga tjänstetid som barnmorska förlöste hon en död
moder. Detta hände på 1870 talet i ett torp under Axeveby
bruk i Skatelöv Doken. torpet heter numera Ängat
så fint som Vella franka, och ligger på den stora
Axeveby-skogen. Som kvinnan hant svåra föd-
ningar flera gånger före förlossning lät den berättaren
vid barnafödslen hemta provinsialläkaren från
Vårgårda cirka 18 km. Denne kunde icke hjälpa
födandena — barnet var döt/och ett par sekt dog
modern! Doktorn som var väl förtrogen med
den gamla folktron — att kvinnan fick lov i graven
och födde barnet där, sade då till berättaren, det är
bäst vi förlösar den döda, så att inget prat blir.
Berättaren gjorde som dr. befalt, men sade att det
var ett av de hemskaste fall hon upplevt.

4 b 7

ACC. N:R M. 13517:48.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Om kemmet ej var fattigare än att mat eller kaffe fanns, så bjöds detta även lag, dock endast en liten mens-bit till den blyblekta modern, det var nemligen mot alla regler att hon intog föda under de första lemnarna både för febern och bröst-inflamen. Ja, man talade med barnen om storkens besök. Men sade också barnmorskan hade katt där må en "lilla-sött-a", eller lilla-bro-å, detta var lättare begripligt av barnen, ingen (ingen) denna kan fanns ju ej den minsta — men bär hon "för" fanns det lilla barnet.

Barnsängstiden. Kallades ligga på barnsäng, ingen benämning på kvinnan. Krångel med ligeasäng eller ont på bröstvårtorna, förstoppning blödningar. I svårare fall "dikhalsning" (inflammation) någon gång åtgärda, livmoderssänkning. allmän svaghet. På den tiden - hela 1800 talet fanns inga kemtvätt eller sprutkvinnor,

ACC. NR M. 13517:49.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

49.

Var ock en måste efter råd och lägenhet, skaffa sig —
eller på råd-e mot taga, den lilla hjälp han möjligt-
vis kunde få. Sanliga sjukvingen, äfte ens manen
kunde sitta inne och vara hos dyl. Omfången var hade
en jordbruck, en hantverk, eller han var dagakarl
måste han skota sitt. Någon var svenske soldat,
och vintades på Kronbergshed, under hela denna
tid som här omtalats, ja, — kvinnan måste sendet
alla omständigheter opp en kädden, oftast redan
efter första dygnet, för att hon var färdig att resa
ena. så Lade han sig igen, några timmar, också sjuk
det några dar. Tre dygn i kädden ansågs som
en stor lindrageise. Gåvor lemnades endast
till barnet och då vid dopet, ja, modern
ansågs som orena, hon borde ej "hakka-repas"
(taga någon i hand) före kyrkotågången.
Mannen fick inte dela bädd med kvinnan.
Tjäldats här ungefär tid = 1850-1860-talen

489

ACC. N:R M. 13517 : 50.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

50.

borde kvinnan bära stål på sig. Det räckte i
i så fall med bara en s.k. gal-a-mål (detta skydd
mot otrolta makter. Var fadern en s.k.
fylle-hygd. fordrade hans sepbröder att han
skulle betala brännvin, på dem, inga andra
hjulmängas förekom före barnadopet. Ingen
får-a-menska borde gå ing i en stuga där
någon heter "ba-a-nad". I så fall: var han skyl-
dig lemna sin hatt i stället (han påkrnades
att gå som karl). Hatten var ju den enskilde
mannens känne-märke.

Kyrktagning = tas(tagas) i "kåke".
"Tacka prästen." (benämningen är-
syftar att prästen tog dem i hand (= tackade den)
en efter ceremonien. Längst bakom efter
en gors/talle kyrktagnings ske, man tänkte
härmed på jungfrun Maria, som födde jul-
dagen, och kyrktogs kyndelsmässodagen.

50.
~~49~~.

ACC. N:R M. 13517:51.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

51.

Var kvinnan fresh och stark, kunde kyrktagning
ske — efter 4 veckor, om barnet var en
flicka. Dopet hade skett — i vanliga fall när barn
et var åtta veckor gammalt. Åtminstone om man ej
av sjukliga skäl behöll barnet odöpt längre,
så fruktade man det olycka som kunde drabba
barn om barnet dog odöpt, och påskyndade
därför dopet. Först i senare delen av 1800-
talet ansågs det som moderna och "herrskap-
ligt" att ha barnet odöpt tills kvinnan kyrktogs
före dopakten = samtidigt. Mannen kyrktogs
ej — han ansågs ju ej som oren — utan
kunde gå i kyrkan när han ville. Någon kan
dock antalsuppgift är i enstaka fall — utom den
stapliga barnafödelse, där kvinnan
skall "skriftas", mannen varit så pass gentle-
man att han ytterst lu prästen: Skrifta också mig.
Sådant kunde dock ej få förekomma.

51.

ACC. NR M. 13517:52.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

52.

Kyrktagning måste anmälas före den söndag dessa skall ske — liv prästen, vilken på skulle måta henne innan kyrkdörren, varen som han var sedd har gjort länge i Guds heliga tempel. Ingen ersättning nu.

Brännan hade vanligen sin brud- eller svarta-höglids-klänning. Barnet kunde naturligtvis inte ej medtagas, men barnets gudmor medföljde som t. k. "före-gångs-kvinna". Prästen mötte med handduk och hängde innuti den "kyrkegångs-stol" som "Höke-stolen" satt fram, mitt i gången — för att kvinnan andra kyrkobesökare att gå förbi gången endera vägen. Mannen var höglids-klädd. Det tog ej i acc. Innanför. Här i en "slöt" eller oppehåll ligger utanför kyrkan. Efter Gudstjänstens slut skulle han därefter gå in i sakristian och avlemna sitt vanligt offer — detta tio kram på 1870 talet. Offret, vilket sedan nästa Söndag bestämdes av prästen i samband med kyrkliga kvinnör-

52.

ACC. N:R M. 13517:53.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

efter från predikstolen, kuen de förkunnas så
"kennausägaren den, eccy den har bid sen kära hustrus
kyrkbolagning skänkt — t. ex. 1 pelsdaler tiu
kyrkan, och 6 skilling (18 öre) tiu de fattiga.
Prästman brukade variera betydligt. Hade man råd
kunde man ju ge — den försvarligt dåligt avlönade
kommunistern en "kalv-å-slek", ella en mark
smör, möjligen en en hare, ess bonden brukte gå
på "skölle-ti." (jakt.) Efter predikopausen
bjöd man föregångsmannen, dennes man, samt
den måkt man råkade i kyrkan — gå med tier
kyrkstallen dår man ur kärrlådan plockade
fram, "bårat" (sältat-fett) bröd, smör ost och
något kokt salt kosel eller möjligen stekta,
en god ägg- eller ost-pannkaka — och
bränvein naturligtvis. Oks! Ja då en fek
bonde "kyrddje" han gått å klockare må
te stallen. Oks! Före böjan av 1870 talet

ACC. N:R M. 13517:54.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

54.

vas dessa "kökgång-gellen" vanlig aj sen leken
det oftast en liten fest i hemmet. Ofs. i Leden
togs ju ej bort på en enda gång, men upp-
hördi så småningom — jag avser kalaset
vid kyrkan.) Den ogifta kvinnans
kyrktagning kallades "skriftas". Den
förrigqidi i saltkristian, det har ensam fått le-
ge sig. Och där "köksestolen" hade en särskild plats
som var — icke stoppad — som på de gäftas
del, utan hårda brädan, att sitta ner på kunde
på. Så sent som 1943 såg upptecknaren av
detta denna hela hårda bänk i saltkristian
i V. Torsås [kyrka] varande kyrka. Det var kyrk-
ovaktmästaren där, som var vänlig nog
att visa mig denna. Då användes den ju icke
någon gång, förrän ades endast som ett minne från
en hård och ojämnlig tid. Om dödfall
före kyrktagning har upptecknaren inget hört

54
54
57.

ACC. N:R M. 13517:55.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

från denna här angivna tid. Man använde elden
som renings medel. Tinga flera än ett kyrk-
o-gångsgille, hade man "hakderat" några i kyrkstaken
där maten kogs direkt ur kärelådan, så rådde
det. In i kyrkan hade kvinnan kypriet gu-
kringstänkelset och hjärtkyrkande droppar, lukte-
vatten o.s.v. Ingen trängde sig för i en kyrko-
gångskvinna i kyrkan, han fick — om alderig så
fattig — sitta ytterst i "stolen" mot dörr
omättelgången. Ej brukligt att redan
första söndagen efter, besöka kyrkan.
Att för kyrkobesök lemna ett späd barn hemma var
icke tillåtet. Men om någon kvinna t.ex. vid nattvardsgång,
kom i kyrkan — utan barnet, sände alltid någon när-
stående med — dit barn, — till hemmet detta, för att lämna
bröstet. Ingen tänkte på t.ex. smitto-överföring
eller dylikt. Kyrkotagning, upphörde grad-
vis, bland de "fina". Sen 1930 så gott som slut.

55